

KONGRES ZBDS 2017

POVEZOVANJE. SODELOVANJE. SKUPNOSTI: USTVARIMO DRŽAVO BRALCEV

Na Kongresu Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS), ki je potekal v Podčetrtku med 27. in 29. septembrom 2017, se je v treh dneh zvrstilo več kot 50 predstavitev, nekaj delavnic in okroglih miz, kjer se je z različnih strokovnih in osebnih vidikov govorilo o pomenu branja. Večina predstavitev je dosegljivih na spletni strani ZBDS, večina vsebin pa je objavljena tudi v obsežnem zborniku.

Na srečanju so obeležili kar nekaj obletnic: najprej 70-letnico Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, nato 60-letnico znanstvene in strokovne revije Knjižnica in obletnico delovanja Sekcije za študente bibliotekarstva pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije. Posebno mesto v programu kongresa je dobila 30. obletnica Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Predstojnica dr. Polona Vilar je predstavila razvoj, pomen, povezovanje in raziskovalne dosežke oddelka, predstavnika z drugih fakultet (David Bowden iz Londona in dr. Ivanka Stričević iz Zadra) pa sta predstavila izkušnje pri sodelovanju s tem oddelkom (izmenjava raziskovalcev, profesorjev in študentov, razvijanje učnega načrta, mentorstvo doktorandom). Dr. Maja Žumer se je v predstavitvi Katedre za informacijsko znanost pohvalila, da je njihov raziskovalni projekt podaljšan za 6 let, dr. Andrej Blatnik pa je predstavil Katedro za knjigarstvo in se zavzel za vzpostavitev založniških standardov predvsem pri izdaji kakovostnih učbenikov.

Na kongresu sta bila podeljena dva najvišja strokovna naziva; bibliotekarski višji svetnici sta postali dr. Renata Šolar (NUK) in dr. Sabina Fras Popović (Mariborska knjižnica), ta je dobila tudi nagrado Kalanovega sklada, častni član ZBDS pa je letos postala mag. Jelka Gazvoda.

Pomen povezovanja in sodelovanja pri reševanju problematike branja sta poudarila že prva dva predavatelja: Donna Scheeder (IFLA) s prispevkom *Building a Community of Readers: Literacy in the 21st Century* in Vincent Bonnet (EBLIDA) s prispevkom *European Policies for an Open Library*. Žiga Cerkvenik je prikazal primer mednarodnega sodelovanja strokovne knjižničarske skupnosti pod sloganom Skupaj ustvarjamo prihodnost,

ki je povezano z Iflino akcijo IFLA Global Vision, katere cilj je sprejeti poenoteno vizijo stroke. Pomanjkanje komunikacije med deležniki je namreč tudi po mnenju mag. Brede Podbrežnik Vukmir (lanskoletne Čopove nagajenke) odločilni dejavnik, ki otežuje delovanje splošnih knjižnic. Milena Bon je predstavila Nacionalno strategijo za razvoj bralne pismenosti, ki izhaja iz spoznanja, da je bralna pismenost osnova vsem drugim vrstam pismenosti in temelj razvoja države in nacionalne identitete, zato je vizija na ravni države Slovenije znižati delež slabše pismenih učencev in odraslih, povečati dostop do bralnega gradiva in razvijati bralne veščine in kritično razumevanje. Dr. Dejana Golenko, dr. Polona Vilar in dr. Ivanka Stričević pa so na študiji primera pravnih fakultet na Hrvaškem pokazale, da so strateški dokumenti pomembna podlaga pri oblikovanju posameznih dejavnosti informacijskega opismenjevanja in da je vloga knjižnic pri informacijskem opismenjevanju premalo izražena.

Mag. Tatjana Likar z Ministrstva za kulturo je opozorila, da dostopnost informacij in zagotavljanje dostopnosti branja, ki sta v ustavi zapisani pravici vseh, nista zagotovljena enako za vse državljane. Predstavila je večletna prizadevanja za ustrežnejše storitve za ljudi z omejitvami in zavezo splošnoizobraževalnih knjižnic, da oblikujejo spletne strani tako, da bi ustrezale tudi slepim in slabovidnim ter vedno številčnejši starejši generaciji (sintetizator slovenskega jezika). Knjižnici Minke Skaberne je Vlada RS v letu 2016 podelila koncesijo za izvajanje knjižnične javne službe v tehnikah za slepe in slabovidne, kar pa bo lahko uspešno uresničevala samo ob prizadevnem sodelovanju vseh bibliotekarjev in drugih strokovnjakov.

Dostopnost informacij je tudi prvo načelo dokumenta *Vienna Principles*, ki ga je predstavil vodja projekta dr. Peter Kraker. Dunajska načela so spisali člani avstrijske mreže za odprti dostop OANA (Open Access Network Austria) in predstavljajo izhodišče odprtega dostopa v znanstveni komunikaciji.

Kakšne so bralne navade in navade uporabnikov knjižnic ter kdo je ali naj bi bil odgovoren za večanje bralne pismenosti, smo lahko spoznali prek vrste prispevkov, ko so predavatelji ugotavljali:

- da so knjižnice lahko še bolj proaktivne pri razvoju bralne kulture (dr. Polona Vilar, dr. Gorazd Vodeb, Milena Bon),
- da je zgodnje družinsko branje odločilno za oblikovanje bralnih navad – projekt *V objemu besed* (dr. Dragica Haramija),
- da je pri mladih (16–19 let), še posebej pri fantih, treba spodbujati branje iz lastnega interesa in da je treba izbrati nove izrazne oblike za klasike – projekt Cankar v stripu (dr. Uroš Grilc),
- da uporabniki splošnih knjižnic leposlovje najraje iščejo po policah priporočene literature (dr. Katarina Švab),
- da so v primerjavi z drugimi knjižničnimi dogodki v splošnih knjižnicah literarne prireditve slabše obiskane (Tatjana Pristolič, dr. Jan Pisanski),
- da si študentje Univerze v Mariboru v UKM izposojajo pretežno strokovno literaturo (Vesna Lorenc, Sandra Kurnik Zupanič),
- da je Bralna značka po 57 letih delovanja postala prepoznavna blagovna znamka in ima pomembno vlogo pri spodbujanju različnih vrst pismenosti v Sloveniji (dr. Dragica Haramija),
- da se je pri razumevanju bralnih navad mladih treba zavedati, ali gre za branje kot intimno doživetje, branje kot zahtevno kognitivno dejanje, branje v domeni šole itd. (obča mesta, povezana z branjem) (dr. Barbara Pregelj),
- da bralno kulturo razvijamo z branjem raznolikih virov in da branje samo po sebi predstavlja življenjski slog (dr. Veronika Rot Gabrovec),
- da se je treba izogibati cenzuri, povezani z dejavnostmi ob branju, ter preseči dihotomijo med navdihujočim prostočasnim branjem in "dolgočasnim" šolskim branjem (dr. Igor Saksida),
- da je kritično mišljenje pogoj v razvoju informacijske pismenosti (dr. Ivanka Stričević, Ivica Perić),
- da je šolska knjižnica izredno pomemben podporni steber šole pri učenju in promociji branja (mag. Mateja Drnovšek),
- da knjižnica lahko uspe ali ji spodleti ob izposojevalnem pulzu (dr. Sabina Fras Popović).

Posebej navdihujoče so bile predstavitve iz prakse. Posamezne ustanove in posamezniki z lastnim angažmajem pripravljajo različne aktivnosti in dogodke za spodbujanje branja in bralnih navad. Predavatelji so predstavili dobre prakse: medgeneracijsko branje kot obliko povezovanja šole z lokalno skupnostjo (mag. Savina Zwitter), projekt Beremo v naročju staršev (Zdenka Žigon), bralno tekmovanje Berimo z Rovko Črkolovko (Urška Bonin), branje in pozorno poslušanje s pomočjo terapevtskega psa (Mojca Debevc s psičko Tesso), lutkovne predstave kot del knjižne vzgoje (Mojca Kerin Maglica, Milena Vodopivec), praznovanje obletnice knjižnice (Martina Klemenčič).

Za uspešno izvedene dejavnosti knjižnic pa je pomembno tudi, kako lastno stroko razumejo strokovni delavci v knjižnicah. Kako vidijo sebe slovenski mladinski knjižničarji v družbi in stroki, so raziskali Vojko Konrad Zdravec, Ida Mlakar Črnič, mag. Darja Lavrenčič Vrabec, Kristina Picco in Katja Kemperle (MKL). Uspešnost strokovnih delavcev pri delu v knjižnicah je odvisna tudi od njihovih bralnih navad, predvsem od branja strokovne literature (Ivan Kanič), in informacijske pismenosti (Saša Vidmar) ter od tega, koliko se zavedajo potreb po nadgrajevanju strokovnih kompetenc, kot je to značilno tudi za šolske knjižničarje (Simona Šoštar). Izzivi zaposlovanja strokovnih sodelavcev v odnosu do izobraževanja so bili predstavljeni posebej, in sicer na okrogli mizi *Perspektive visokošolskega izobraževanja in zaposlovanja*.

Tanja Tuma je govorila o sovražnem govoru, kako nastane, potuje in se širi od avtorja do bralca, od založnika do knjižničarja. Predstavila je dilemo pri presojanju sovražnega govora in etični odnos založnikov do sovražnega govora v odnosu do svobode govora in tiska in zagovarjala stališče, da se je treba sovražnemu govoru upreti tudi tako, da ga ne smemo širiti.

Dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič je v predstavitvi z naslovom *Soustvarimo šolo bralcev* govorila o konceptu spoštovanja otroštva, o šoli, v kateri sta učitelj in knjižničar spoštljiva in odgovorna zaveznika otroka, o šoli "trdega dela" in "pravil", o šoli brez strahu in šoli zaupanja v govorjeno besedo. Med preteklostjo, ki jo otroku predstavljamo z vsem, česar ni opravil, in prihodnostjo, kaj vse še mora opraviti, učencem (in vsem nam) danes preprosto zmanjkuje časa za življenje in mir, ki je prvi pogoj, če želimo zbrano poslušati glasbo in brati knjige.

Da bi spodbudili branje, so v Javni agenciji za knjigo že pred desetletjem začeli projekte Rastem s knjigo, Pot knjige in Knjigajmo migajmo. *Predstavitev projektov JAK* je imela Tjaša Urankar. Komisija, ki predlaga kakovostno in hkrati všečno literaturo, ugotavlja, da ni dovolj dobrih knjig slovenskih avtorjev, ki bi prišle v izbor in bi ustrezale celotnim generacijam učencev in dijakov in tudi zamejcem po svetu. O tem, kolikšen učinek imajo ti projekti na bralno kulturo (ali mladi podarjene knjige tudi preberejo), pa ni dovolj analiz.

Mlade generacije, rojene s tehnološkimi napravami v rokah, vse iščejo na spletu. Marko Hercog iz Beletrine je govoril o tem, kakšni so priporočilni sistemi v e-knjižnicah in kako nastajajo. Vednje na spletu vsakega posameznika se pozorno spremlja, vedenje o tem pa je izkoriščano v različne namene. Opozoril je na dejstvo, da razvoju na spletu ne sledimo niti v sistemu niti v percepciji, in naštel nekaj priporočilnih seznamov za izbor literature za branje, kot so goodreads (v letu 2016 so mu pridružili še Shelfari),

Riffle, whichbook, Bookish, dobreknjige.si, Jellybooks. Nekateri sistemi slonijo na analizi celotnega besedila, drugi na socialni skupnosti, ki gradi podatkovno množico, najbolj idealen sistem pa kombinira več metod.

Po mnenju predavateljice iz Francije Divine Frau-Meigs (Université Sorbonne Nouvelle) smo na neki način vsi "samouki" v tem digitalnem svetu. V svojem prispevku *Libraries as beacons for Media and Information Literacy and catalysts for digital transition* je predstavila sodobne knjižnice in sodobnega bralca. Knjižnice niso več prostori miru in tišine, temveč prostori zvokov, klepeta, bralec pa ni več samo odjemalec, temveč tudi komentator, agregator, producent. Po njeni oceni mladi veliko berejo, le da tiskani medij ni več prvi.

V okviru programa je bilo predstavljenih tudi nekaj tehnoloških novosti in storitev, npr. Izumov COBISS+ (mag. Davor Bračko, Robert Vehovec), Ebscova platforma v oblaku FOLIO (Pavel Synek), Clarivate Analytics: Web of Science API (Miguel Garcia), Elsevierjev portal SciVal (Peter Porosz), Emeraldovi produkti (Wendy Knox).

Branka Badovinac, Renata Zadravec Pešec,
Tanja Žuran Putora, Ester Manetti